

РЕЦЕНЗИЈА ПУБЛИКАЦИЈЕ «ЕМПИРИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА ЕСТЕТСКОГ ДОЖИВЉАЈА»

АУТОР: НЕБОЛША МИЛИЋЕВИЋ

Публикација "Емпиријска истраживања естетског доживљаја" бави се веома значајном темом, и мада релевантна за различите дисциплине, још увек недовољно сагледавана у стручној јавности. Написана је на 256 страна и садржи низ табела, графикона, фотографија, као и богат списак литературе. Желим нагласити да и поред обимности разматране грађе, књигу одликује изузетна систематичност и аутор већ у уводном делу даје детаљан преглед области о којима ће писати, што је знатно олакшало приказ појединих поглавља.

Књига је подељена у две целине. Први део бави се естетским доживљајем - од филозофских разматрања, оних у оквиру психолошке науке, па све до данашње модерне емпиријске естетике. Други део посвећен је двома теоријама чији је заједнички циљ био откривање и дефинисање законитости у естетским збивањима. Ради се о Огњеновићевој теорији естетског одлучивања са три нивоа и Мартиндејловој теорији естетске еволуције, али и старијој Гештalt психологији - веома присутном полазишту у бројним емпиријским истраживањима. Како сам Милићевић наводи, приказана су само нека од истраживања аутора ове књиге из дугогодишњег бављења емпиријским испитивањима естетског доживљаја, као и мањи део истраживања других домаћих аутора. Откривене законитости у оквиру обе теорије испитиване су у подручјима као што су: процес индивидуалног уметничког стварања, развој естетског укуса код деце, развој и смена микро стилова у оквиру индивидуалних уметничких каријера, прављење естетских профила појединих уметничких дела, процес стварања глумачке представе, испитивање естетских карактеристика визуелних стимулуса добијених серијском репродукцијом, естетски доживљај фрактала, и друго.

У првом поглављу дат је кратак историјски преглед развоја појма естетски доживљај од античких времена до данас, а наредно се бави емпиријском естетиком или „естетиком одоздо“ коју је започео Фехнер, а наставили Хелмхолц, Биркоф и др. Указује се да су то први опрезни, научни кораци психологије уметности али и саме психологије уопште, која је, као и

многое друге науке, започела мерењем и експериментисањем. Посебан простор дат је проучавањима златног пресека, као и Биркофовеј естетској мери. Треће поглавље наставља да прати пут емпиријске естетике после Фехнера. Поред Берлајнове нове емпиријске естетике, имамо прилику да се ближе упознамо са "психометријским трагањима" истакнутог психолога Ханса Ајзенка.

Четврто поглавље посвећено је савременој емпиријској естетици. Најпре је дат кратак приказ активности Интернационалног удружења за емпиријску естетику (ИАЕА) али и домаћег Удружења за емпиријска истраживања уметности (УЕИУ). Удружење УЕИУ (настало 2004. године) резултат је вишегодишњег научно-истраживачког рада у области емпиријских истраживања уметности који је започео Проф. Предраг Огњеновић са својим сарадницима још осамдесетих година прошлог века у оквиру Лабораторије за експерименталну психологију (ЛЕП) Филозофског факултета у Београду, а касније у оквиру Лабораторије за психологију уметности и Удружених лабораторија за испитивање људског мозга. Овај део рукописа има додатни квалитет. Наиме, уз сталну потребу аутора да веома прецизно, фактографски изнесе релевантне податке, било је тешко "сакрити" ентузијам, истинску посвећеност самог аутора и његових колега везане за тај пионирски истраживачки период.

Пето поглавље даје приказ скала семантичког диференцијала као једне од важних техника истраживања естетског доживљаја. Поред Такерових, Осгудових и Берлајнових скала, приказани су и напори аутора са наших простора да направе и усаврше сличне инструменте у области емпиријских истраживања уметности.

Шесто поглавље посвећено је Гештalt психологији која је понудила холистички приступ и веома значајним поставкама Арнхајмове психолошке теорије уметности, док седмо даје приказ Мартиндејлове теорије естетске еволуције. Наведено поглавље садржи део истраживања у нашој средини у којима су коришћени Мартиндејлови инструменти, а неке од тих тема биле су следеће: настајање индивидуалног уметничког дела, естетске процене индивидуалних и групних серијских репродукција, стилске промене у портретима различитих периода, промене у Ван Гоговим пејзажима током пет периода, естетски доживљај фракталних форми и др.

Теорија естетског одлучивања са три нивоа Предрага Огњеновића у фокусу је разматрања последњег поглавља и као илустрација издвојено је само неколицина из бројних истраживања у различитим доменима уметности (сликарство, музика, позориште, архитектура и сл.). Између осталог, базични закључак који аутор књиге нуди на крају рукописа на основу приказа резултата спроведених истраживања јесте да откривене законитости теорије естетске еволуције и теорије естетског одлучивања са три нивоа могу расветлити различите аспекте естетских феномена и уметничког стварања.

Текст одликује изузетна јасноћа, систематичност и објективност, што није било нимало једноставно с обзиром на обимност разматране грађе. Аутор пише стилем који омогућава да читалац прати све важне информације, које по опсегу и садржају неретко дотичу и области ван домена психологије.

Публикација представља јединствени извор, истраживачким резултатима подржаних, приступа процеса сагледавања естетског доживљаја уопште и далеко превазилази наводе самог аутора у уводном делу да је је настала из потребе да се углавном прикажу напори на нашим просторима да се проблему естетског доживљаја приђе из угла емпиријске естетике. И још нешто поново желим да нагласим – изузетно познавање и аутентична посвећеност аутора рукописа овој веома сложеној области истраживања.

На основу свега наведеног, са задовољством препоручујем ову публикацију за објављивање.

10.6.2019.

Ниш

Рецензент:

Проф. др Снежана Видановић

Департман за психологију

Филозофски факултет

Универзитет у Нишу